

Coalitie HR-hybride

Verklaring

Inleiding

Techniek Nederland, Natuur en Milieu en Netbeheer Nederland willen met deze verklaring alle randvoorwaarden creëren die het mogelijk maken om tot 2030 1 tot 2 miljoen hybride warmtesystemen -een warmtepomp in combinatie met HR-ketel- te plaatsen in woningen en utiliteitsgebouwen. Ons doel is om vanaf 2024 minimaal 100.000 hybride warmtesystemen per jaar te plaatsen bij vervanging van de bestaande cv-ketel. De plaatsing van deze hybride warmtesystemen -HR-hybride genoemd- in woningen en utiliteitsgebouwen levert een forse bijdrage aan de CO₂-reductiedoelstellingen van het Klimaatakkoord in 2030 en daarna. Het stimuleren van hybride warmtepompen is dus van groot belang.

Jaarlijks zijn er honderdduizenden cv-ketels aan vervanging toe. Het is belangrijk om deze natuurlijke momenten voor verduurzaming optimaal te gaan benutten met de plaatsing van hybride warmtepompen. Plaatsing is ook mogelijk als onderdeel van de wijkgerichte aanpak uit het Klimaatakkoord. De uitzondering hierop is de plaatsing van hybride warmtepompen in wijken waarvan aannemelijk is dat ze binnen de terugverdientijd van een hybride warmtepomp (aard)gasvrij gemaakt zullen worden. De transitievisies warmte die gemeenten in 2021 publiceren en de startanalyses per gemeente bieden een handvat om vast te stellen voor welke wijken dit geldt.

De grootschalige inzet van hybride warmtepompen bij natuurlijke momenten voor verduurzaming én via de wijkaanpak draagt bij aan een versnelde CO₂-reductie en dus aan het behalen van de doelen van het klimaatakkoord. De aanpak biedt bewoners al op korte termijn handelingsperspectief om energie te gaan besparen én dankzij opschaling is het mogelijk om sneller woonlasten neutrale oplossingen te realiseren. Dát is het doel van de partijen verenigd in de Coalitie HR-hybride.

De producenten en installateurs zullen alles in het werk stellen om de communicatie, service en dienstverlening naar de bewoner te verbeteren, te investeren in productinnovatie én zorg te dragen voor de beschikbaarheid van voldoende vakbekwame installateurs.

We doen een dringend appèl op een nieuw kabinet om in het regeerakkoord werk te maken van het stimuleren van de hybride warmtepomp en helder beleid op te stellen dat drempels wegneemt, prikkels introduceert en het draagvlak bij consumenten en gebouw eigenaren voor de combinatie van HR-ketel en hybride warmtepomp vergroot.

Wat is de uitdaging?

De meest recente Klimaat- en Energieverkenning¹ bewijst opnieuw de noodzaak om een versnelling aan te brengen in de CO₂-reductie binnen de gebouwde omgeving. Het tempo van de emissiereductie moet in de komende tien jaar verdubbelen wil Nederland de nationale CO₂-reductiedoelstelling in 2030 realiseren. Deze verdubbeling komt momenteel niet van de grond. De Coalitie HR-hybride heeft een oplossing voor dit probleem en kan op korte termijn een substantiële bijdrage leveren aan de klimaatdoelstellingen voor de gebouwde omgeving.

---

¹ [Klimaat- en Energieverkenning 2020 PBL](#)

Wat is de aanleiding?

Jaarlijks worden ruim 400.000 cv-ketels vervangen². De verwachting is dat het aantal cv-ketels dat aan vervanging toe is de komende jaren nog groter zal zijn. In de meeste gevallen worden deze ketels vervangen voor een nieuwe HR-ketel die een stuk zuiniger en kleiner is. Het vervangen van een cv-ketel door combinatie van een HR-ketel met een hybride warmtepomp levert echter veel meer klimaatwinst op. Het is zelfs een haalbare, eenvoudige en betaalbare manier om CO₂-uitstoot te reduceren bij het verwarmen van huizen en andere gebouwen. Natuurlijke vervangingsmomenten voor de categorie geschikte woningen is dé kans om een impuls te geven aan verduurzaming en energiebesparing. Die kansen moeten wij benutten. Wanneer we dat niet doen is in die gevallen de drempel voor verdere verduurzaming van het verwarmingssysteem veel hoger en de kans op verdere CO₂-reductie dus een stuk kleiner.

Wat heeft de Coalitie HR-Hybride te bieden?

Wij zijn een coalitie die een oplossing heeft voor een hardnekkig probleem, namelijk onvoldoende tempo bij het behalen van de CO₂-reductieopgave in de gebouwde omgeving. Wij zijn verenigd in de ambitie om met een innovatieve oplossing een significante bijdrage te leveren aan de nationale CO₂-reductiedoelstelling. Hierbij ontstaat een win-win voor economie én het klimaat. Nederland als broedplaats voor hybride oplossingen biedt ook nieuwe economische kansen met een groot exportpotentieel. Ons omringende landen waar woningen en gebouwen die op aardgas aangesloten zijn, maken nu nog geen gebruik van hybride technologie. De klimaattransitie biedt dus ook kansen voor onze innovatieve technische sectoren.

De hybride warmtepomp is inmiddels een volwassen product en is duurzamer dan een individuele HR-ketel. In vergelijking met de HR-ketel levert de inzet van 1 tot 2 miljoen hybride warmtepompen een jaarlijkse besparing van 1,1 tot 2,2 miljard m³ aardgas³. Tegelijkertijd vergt dit een extra elektriciteitsverbruik van 2,2 tot 4,5 TWh.

De jaarlijkse besparing van 100.000 hybride warmtepompen levert voor het Klimaatakkoord een additionele besparing op van 0,13 Mton⁴. De doelstelling van de coalitie draagt minimaal bij aan 1.3 Mton tot maximaal 2.6 Mton bij de volledige benutting van het potentieel. Dit is een aanzienlijk deel van de totale doelstelling voor 2030 om in de gebouwde omgeving 3,4 Mton minder CO₂ uit te stoten dan in het referentiescenario. De hybride warmtepomp reduceert 70% van het gasverbruik voor ruimteverwarming, maar verbruikt ook meer elektriciteit. Juist die wordt in toenemende mate groen opgewekt waardoor de jaarlijkse CO₂-besparing van de hybride warmtepomp nóg groter zal zijn.

Niet alleen voor de bewoner, maar ook voor de installatiesector vormt de hybride warmtepomp een laagdrempelig instap- en ingroeipad naar het verwarmen zonder aardgas. Hiermee wordt de beperkte uitvoeringscapaciteit in de installatiesector zo effectief mogelijk ingezet en kan deze meegroeien met de energietransitie.

Vanuit het perspectief van netbeheerders en maatschappelijke kosten biedt de hybride warmtepomp voordelen. De wijkgerichte toepassing van hybride warmtesystemen kan, vanwege de toename van de elektriciteitsvraag, van invloed zijn op de lokale belasting van het elektriciteitsnet. Netbeheerders faciliteren de grootschalige inzet van hybride warmtepompen door tijdige aanpassingen aan de elektriciteitsnetten, rekening houdend met planning en fasering binnen de transitievisies warmte. Daarnaast bevorderen de netbeheerders de flexibele inzet van hybride warmtepompen in het elektriciteitssysteem door middel van kennis en innovatie.

---

² Gasmonitor 2020 Natuur & Milieu

³ PBL Klimaat- en Energieverkenning 2019 en 2020, integrale methode. Uitgangspunt van de besparing is gebaseerd op 70% aardgasreductie op de ruimteverwarmingsvraag van matig geïsoleerde woningen. Verder uitgangspunten en berekeningen zijn op te vragen via [Techniek Nederland](#).

De hybride warmtepomp is vanuit het perspectief van de huidige beschikbare capaciteit van het elektriciteitsnet in de transitiefase een goede route. Hybride systemen vergen een lager elektrisch piekvermogen dan andere duurzame alternatieven. Met intelligente aansturing kunnen hybride warmtepompen een rol spelen in het tijdelijk ontlasten van het elektriciteitsnet. Hybride systemen schakelen over op gas wanneer de efficiëntie van de warmtepomp te laag wordt en het elektrische piekvermogen sterk oploopt. In de transitiefase bieden hybride systemen dus *'the best of both worlds'*: een forse reductie van de aardgasvraag én een lage impact op de energie infrastructuur.

Hoe?

Alleen een effectief samenspel tussen producenten en leveranciers (innovatie, standaardisatie), installatiebranche (scholing, verbeterde advisering en dienstverlening) én overheid (communicatie, activatie, financiële prikkels) ontsluit dit grote reductiepotentieel. Producenten van hybride warmtesystemen investeren nu al fors in productinnovatie, in de overtuiging dat op termijn hybride systemen de HR-ketel zullen vervangen. Een verzekerde afzet (door het aanpakken van de verschillende knelpunten) in combinatie met strenge duurzaamheidseisen in Europese en Nederlandse wetgeving, zullen leiden tot grotere investeringen in productinnovatie en dienstverlening en verbetering van de prestaties en het rendement van systemen. Het doel is uiteindelijk een plug & play systeem, dat eenvoudig is te verkopen, installeren, gebruiken en onderhouden.

Waar richt de coalitie zich op?

De coalitie richt zich op woningen en utiliteitsgebouwen in wijken waarbij de hybride oplossing complementair is aan een collectieve oplossing vanuit de wijkgerichte aanpak. Spijtvrij en complementair omdat voor veel warmteoplossingen, zoals in een later stadium all-electric en duurzaam gas, hybride nu al de mogelijkheid biedt om de CO₂-uitstoot fors te reduceren. De hybride warmtepomp sluit dan ook naadloos aan bij een stapsgewijze aanpak naar het volledig aardgasvrij maken van woningen en utiliteitsgebouwen. Om tot opschaling van hybride warmtepomp te komen zullen wij ons de komende jaren verder richten op woningen en gebouwen waar hybride warmtepompen veel waarde toevoegen.

De kern van de inzet is gericht op het verbeterd benutten van het natuurlijke vervangingsmoment van de CV-ketel om gezamenlijk tussen installateur en eigenaar een weloverwogen keuze te maken voor het duurzaam verwarmen van de woning. Daarbij komt dat voor iedere individuele situatie moet worden bezien of volledige elektrificatie middels een warmtepomp nú al een goede duurzame warmteoplossing biedt. Duidelijk mag zijn dat we het natuurlijke vervangingsmoment moeten aangrijpen om energie te besparen en de kans verzilveren om bewoners mee te nemen en voor te bereiden op het duurzaam verwarmen zonder aardgas.

Wat zijn knelpunten bij grootschalige uitrol?

Hybride warmtepompen worden vooralsnog niet op grote schaal geïnstalleerd. Volgens de coalitie liggen hieraan de volgende knelpunten ten grondslag:

- Onbekend maakt onbemind.
- Consumenten en de installatiesector wachten op een heldere koers vanuit de (Rijks)overheid gecommuniceerd.
- Een hybride verwarmingssysteem vergt een hogere initiële investering dan een HR-ketel en heeft een terugverdientijd die tot zeker halverwege dit decennium boven de negen jaar ligt.
- De hybride warmtepomp wordt door woningeigenaren als onvoldoende aantrekkelijk gezien.

- Verkoop van onderhoudsvriendelijke hybride oplossingen moet voor installateurs eenvoudiger en aantrekkelijker worden.
- Er zijn nog onvoldoende vakbekwame warmtepompmonteurs beschikbaar.

Wat is nodig vanuit de overheid?

Om knelpunten weg te nemen en hiermee het grote potentieel van hybride warmtepompen te benutten zijn de volgende acties nodig:

- Gezamenlijke en eenduidige massacommunicatie, met een heldere koers en positieve boodschap, afgestemd op de doelgroep.
- Starten met programma's voor het opschalen bij professionele woning- en gebouweigenaren, zoals woningcorporaties, mkb en eigenaren van maatschappelijk vastgoed.
- Valideren en objectiveren van informatie over hybride systemen voor consument, marktpartijen en beleidsmakers. Snelle helderheid waar deze oplossing zonder lock-in toegepast kan worden.
- Snelheid, transparantie en daadkracht bij gemeenten bij het opstellen van Transitievisies Warmte. Juridische verankering van het aanwijzen van de eerste wijken die komende jaren gefaseerd aardgasvrij worden gemaakt. Vertraging zal leiden tot onduidelijkheid, gemiste kansen en potentiële desinvesteringen. De centrale en decentrale overheden hebben een zorgtaak om tijdig te leveren, om consumenten en markt van handelingsperspectief te voorzien.
- Op nationaal niveau concrete beleidsdoelstellingen ten aanzien van het duurzaam decentraal verwarmen en de installatie van hybride warmtepompen. Een routekaart van de overheid met streefcijfers voor het aantal jaarlijkse plaatsingen van hybride systemen bieden en meetbare doelen om tijdig inzichtelijk te maken of bijsturing nodig is.
- Op Europees niveau moet het kabinet met een stimulerend bronbeleid inzetten op tijdige, heldere en concrete afspraken over prestatie-eisen van duurzame en energiezuinige producten, technische bouwsystemen en gebouwen. De komende jaren zijn er kansen in verband met grote herzieningen van Europese richtlijnen die voortvloeien uit de Green Deal.
- Flankerend overheidsbeleid, met inzet op activatie en verdere financiële stimulering van de businesscase voor hybride warmtepompen voor de beoogde doelgroep. Om bij de consument het vertrouwen in hybride warmtepompen te vergroten helpt het als de overheid in haar instrumentarium een prikkel biedt voor de inzet van vakbekwame installateurs. Een evaluatie in 2025 zoals aangekondigd in het Klimaatakkoord⁴, kan bepalen of maatregelen en reguleringen met 'zachte dwang' bij natuurlijke vervangingsmomenten, zoals het stellen van strengere rendementseisen aan nieuw te installeren verwarmingsinstallaties, de transitie op termijn verder kunnen ondersteunen.

Wat gaat de sector doen?

- Monitoring van werking en efficiëntie van hybride systemen op basis waarvan de sector verdere kwaliteitsgaranties kan aanbieden aan consumenten.
- Verbeterde monitoring van aantallen geïnstalleerde hybride warmtepompen. Innovatie en standaardisatie van hybride systemen die kunnen zorgen voor integrale kostprijsverlaging (40% in 2030) en meer gebruikersvriendelijkheid.

---

⁴ Uit Achtergrondnotitie 'Verduurzaming bestaande woningen' 13 december 2018: 'Na evaluatie wordt de standaard (en streefwaarden) mogelijk aangescherpt, beter ondersteund of meer verplichtend'.

- Voldoende instroom en bijscholing van vakbekwame installateurs om de opschaling efficiënt uit te voeren én zorg te dragen voor betere service, dienstverlening en communicatie van de installateur naar de consument.
- Betere voorlichting, advisering en tooling voor installateur én consument, eindgebruikers en gebouweigenaren om een weloverwogen keuze te kunnen maken voor een duurzaam verwarmingssysteem voor woningen en utiliteitsgebouwen.
- Kwaliteitsborging voor installateurs, die eenvoudig en zichtbaar is voor consumenten en gekoppeld kan worden aan het vigerend stimuleringsinstrumentarium voor hybride systemen.
- In samenwerking met de Rijksoverheid beginnen met voorbeeldprojecten ter ondersteuning van bovenstaande acties en die verder vormgeven in een meerjarig stimuleringsprogramma.

Waarom voorbeeldprojecten?

In 2021 start een stimuleringsprogramma met voorbeeldprojecten ter ondersteuning van bovenstaande acties. Bij deze voorbeeldprojecten gaat het om de plaatsing, communicatie en monitoring van honderden hybride verwarmingssystemen in verschillende bestaande woningen, verspreid over gemeenten in heel Nederland. De voorbeeldprojecten hebben als doel om informatie te verzamelen die nodig is om verdere opschaling te realiseren, zodat binnen drie jaar minimaal 100.000 hybride warmtepompen worden geplaatst.

Voordat het komend stookseizoen begint zullen honderden woningen in enkele tientallen gemeenten in samenwerking met lokale installatiebedrijven en verschillende fabrikanten worden voorzien van een hybride verwarmingssysteem. Deze woningen zullen fungeren als voorbeeldproject, de bewoners als ambassadeurs. Berichtgeving over de nieuwe warmtevoorziening en voorlichting over de randvoorwaarden zullen verschijnen in online en regionale media. Informatiebundeling en monitoring ten behoeve van het branche-breed leervermogen maken deel uit van de voorbeeldprojecten.

De voorbeeldprojecten richten zich op specifieke woningtypen met een divers aardgasverbruik, waar de hybride warmtepomp een relatief grote waarde toevoegt en niet concurreert met bestaande warmtenetten, een uitbreiding van het stadswarmtenet of de mogelijke inzet van all-electric oplossingen.

Waarom een stimuleringsprogramma Hybride Warmte?

Voor het realiseren van deze ambitie heeft de Coalitie HR-Hybride behalve de Rijksoverheid óók andere partijen nodig. Partijen die bijdragen aan een verbeterde ketensamenwerking en méér draagvlak creëren bij consumenten. Dit vraagt om een brede programmatische ketenaanpak met bijbehorend budget en een centrale organisatie, waarin partijen krachten bundelen en verantwoordelijkheid nemen. Hiervoor werkt de coalitie het stimuleringsprogramma Hybride Warmte uit. Dit programma biedt richting en regie aan bestaande initiatieven en instrumenten, verbetert het samenspel tussen consumentenorganisaties, marktpartijen en overheid en voegt daar waar nodig ontbrekende schakels toe.

Wat kost het?

Voor het realiseren van de beoogde 1 tot 2 miljoen hybride warmtepompen in woningen en utiliteitsgebouwen tot 2030, is voor de periode tot en met 2026 jaarlijks een extra stimuleringsbudget van 120 miljoen euro nodig. Dit komt boven op de gereserveerde ISDE-middelen binnen het Klimaatakkoord. Belangrijk is dat dit stimuleringsbudget flexibel ingezet kan worden voor

de groei van duurzame decentrale technieken. Recente ervaringen met SEEH-subsidie voor isolatiemaatregelen leert dat een substantiële versnelling kan worden bereikt door eigenaren en bewoners als *first-movers* met behulp van subsidie een aantrekkelijk(er) perspectief te bieden. Perspectief dat nodig is om schaalgrootte te creëren. Dit geeft producenten de benodigde zekerheid om versneld te investeren in productontwikkeling en productiefaciliteiten. De installatiesector is gebaat bij grotere aantallen om méér ervaring op te doen - *'learning by doing'* - wat in combinatie met onderhoudsvriendelijke, plug&play warmtepompen bijdraagt aan tijdwinst bij plaatsing van systemen. Dit alles maakt dat op korte termijn realistische kostenreducties voor zowel het product als het installeren ontstaat zodat na 2026 zonder enige vorm van subsidie een kosteneffectieve en woonlasten neutrale oplossing voor verwarmen van woningen voorhanden is.

Wat levert het op?

Al op korte termijn kan de inzet van hybride warmtepompen de beoogde CO₂-reductie realiseren:

- Hybride warmtepomp-technologie is een technisch haalbare en betaalbare manier om de CO₂-uitstoot van woningen en bedrijfsgebouwen te reduceren.
- Hybride warmtepompen zijn een goedkope oplossing voor CO₂-reductie in wijken die voorlopig nog niet collectief aardgasvrij worden gemaakt.
- Installeren kan plaatsvinden op een natuurlijk vervangingsmoment zoals bij vervanging van de cv-ketel, een grote renovatie of verhuizing.
- Plaatsing vergt minimale aanpassingen in de woning.
- Bestaande energienetwerken kunnen worden gehandhaafd, er vindt geen lock-in plaats.
- Past bij het uitgangspunt van woonlastenneutraliteit uit het Klimaatakkoord. De kostenreducties zorgen ervoor dat na 2026 geen subsidie meer nodig is en dat in het grootste deel van de woningtypen de gemiddelde terugverdientijd van de meer-investering voor de hybride warmtepomp korter is dan negen jaar. Dat maakt hybride systemen op weg naar een aardgasvrije gebouwde omgeving tot een logische en aantrekkelijke opvolger van de individuele HR-ketel.

De hybride warmtepomp biedt mogelijkheden om op korte termijn veel CO₂ te besparen en op langere termijn verder te verduurzamen. De hybride warmtepomp geeft woningeigenaren concreet handelingsperspectief in wijken die voorlopig niet aardgasvrij worden gemaakt. Wijken waarin we met innovatieve oplossingen en een stapsgewijze aanpak bewoners kunnen meenemen in een eerlijke en inclusieve transitie. De installatiesector kan met de hybride warmtepomp een grote bijdrage leveren aan de energietransitie door samen met ketenpartners te leren en te ontwikkelen, rekening houdend met de beschikbare arbeidscapaciteit. De hybride warmtepomp is onmisbaar op weg naar een volledig aardgasvrije gebouwde omgeving.

Techniek Nederland - Doekle Terpstra, voorzitter

Netbeheer Nederland - Evert den Boer, voorzitter

Natuur & Milieu - Marjolein Demmers, directeur